

**محرومیت از حقوق اجتماعی در حقوق کیفری
ایران با نگاهی به قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲**

تألیف:
فینا غیبی

◀ نام کتاب : محرومیت از حقوق اجتماعی در حقوق کیفری ایران با نگاهی به قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲

◀ تالیف : فینا غیبی

◀ ناشر : مؤسسه فرهنگی انتشاراتی یاوریان

◀ چاپ و صحافی : آرتین

◀ صفحه آرا : عبدالله آزاد

◀ طراح جلد : عبدالله آزاد

◀ ناظر چاپ : رضا وثوقی کیا

◀ نوبت چاپ : اول ۹۶

◀ قطع : رزبری

◀ تیراژ : ۱۱۰۰

◀ قیمت : ۱۰۰ ۰۰ ریال

◀ شابک : ۹۷۸-۶۰۰۷۰۷-۹۰-۶

سرشناسه : غیبی، فینا، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور : محرومیت از حقوق اجتماعی در حقوق کیفری ایران / تالیف فینا غیبی.
مشخصات نشر : اردبیل : یاوریان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۱۵۲ ص.
شابک : ۱۸۰۰۰۰۰ ریال 6-90-7327-600-978 :
وضعیت فهرست‌نویسی : فینا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : حقوق اجتماعی -- ایران
Social rights -- Iran : موضوع
مجازات : موضوع
Punishment : موضوع
مجازات -- ایران : موضوع
Punishment -- Iran : موضوع
حقوق جزا -- ایران : موضوع
Criminal law -- Iran : موضوع
عقب‌ماندگی اجتماعی - وضع حقوقی و قوانین -- ایران : موضوع
People with social disabilities -- Legal status, laws, etc -- Iran : موضوع
رده‌بندی کنگره : ۳۱۳۹۶
رده‌بندی دی‌سی : ۳۰۲/۲۷۲
سماهه : ۳۷۰۷۷۶۲

انتشارات یاوریان

کلیه حقوق قانونی و مادی و معنوی برای مؤلف و ناشر محفوظ است هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نمی‌تواند تمام یا قسمتی از این مجموعه را ندارد. در صورت مشاهده تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرد.

مراکز پخش تهران:

خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، بن بست نیکپور ساختمان ۱۴

۰۲۱-۶۶۴۸۴۹۵۷

www.yavarian-pub.com

۱۳	دیاچه
۱۴	پیشگفتار مؤلف
۱۶	مقدمه

فصل اول: کلیات، مفاهیم و تعاریف

۲۰	مبحث اول: مفاهیم و تقسیم بندی ها
۲۰	گفتار اول: مفاهیم و تعاریف آنها
۲۰	بند اول: کیفر مجازات
۲۱	الف) تعریف حقوقی و اصطلاحی مجازات
۲۱	ب) تعریف مجازات در قانون مجازات اسلامی
۲۵	ج) تعریف مجازات ای تعزیری
۲۶	د) مجازات های تکمیلی
۲۸	بند دوم: جرم و تعریف آن
۳۰	بند سوم: حقوق اجتماعی و مجازات آن
۳۱	الف) محرومیت های اجتماعی
۳۲	ب) تعریف حقوق اجتماعی
۳۴	ج) مفهوم حقوق اجتماعی و حقوق سیاسی از دیدگاه حقوقی
۳۴	د) اثر مؤثر کیفری
۳۵	گفتار دوم: مصادیق حقوق اجتماعی
۳۶	بند اول: مصادیق های حقوق اجتماعی در قانون سال ۱۳۷۰
۳۷	بند دوم: مصادیق حقوق اجتماعی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
۳۹	مبحث دوم: انواع مجازات
۳۹	گفتار اول: انواع مجازات مجرمان در فقه و اسلام
۴۰	بند اول: مجازات اخروی
۴۰	بند دوم: مجازات های دنیوی

- ۴۰ الف) مجازات تکوینی
- ۴۱ ب) مجازات‌های تشریعی
- ۴۲ گفتار دوم: طبقه بندی مجازات بر مبنای نسبت و درجه آنها
- ۴۳ بند اول: مجازات اصلی
- ۴۴ بند دوم: مجازات تبعی
- ۴۴ بند سوم: مجازات تکمیلی
- ۴۶ بند چهارم: وجود اشتراک و تمایز مجازات‌های تبعی و تميمی
- ۴۷ گفتار سوم: طبقه بندی مجازات‌ها بر حسب ماهیت
- ۴۷ بند اول: مجازات‌های بدنی
- ۴۷ بند دوم: مجازات‌های سالب و محدود کننده آزادی
- ۴۸ بند سوم: مجازات‌های مالی
- ۴۸ بند چهارم: مجازات‌های ممنوعیت از اشتغال به کسب یا شغل یا حرفه
- ۴۹ بند پنجم: مجازات‌های سالب حق
- ۴۹ بند ششم: مجازات‌های سالب یتیم
- ۴۹ گفتار چهارم: خصوصیات مجازات‌ها
- ۵۰ بند اول: تریبی و یا رنج آور بودن
- ۵۰ بند دوم: خصیصه رسوا کنندگی
- ۵۱ بند سوم: خصیصه مشخص بودن
- ۵۱ بند چهارم: خصیصه قطعیت

فصل دوم: تاریخچه و پایه‌های نظری مجازات‌ها و مجازات محرومیت اجتماعی

- ۵۴ مبحث اول: تاریخچه مجازات
- ۵۵ گفتار اول: دگرگونی مجازات‌ها در ادوار تاریخ
- ۵۵ بند اول: دوره انتقام خصوصی
- ۵۶ بند دوم: دوره دادگستری خصوصی
- ۵۷ بند سوم: دوره دادگستری عمومی
- ۵۸ الف) دوره قدیم
- ۵۸ ب) دوره میانه

- ج) دوره معاصر ۵۹
- گفتار دوم: تنویرهای توجیه مجازات و حق کیفر ۵۹
- بند اول: سزادهی به واسطه مجازات ۶۰
- الف) جبران یا ادای دین ۶۱
- ب) الزام اخلاقی و اجرای عدالت ۶۱
- ج) الغاء یا محو جرم ۶۳
- د) تهذیب معنی مجرم ۶۴
- ه) ابلاغ پیام جامعه ۶۵
- بند دوم: سودانگاری و آینده نگری به واسطه مجازات ۶۶
- الف) حفظ بقا ۶۶
- ب) باز روری اصلاح و درمان ۶۷
- ج) ناتوان سازی ۶۸
- د) ارضاء قربدان، بزم و ارضای حس انتقام ۶۹
- ه) نظریه ارباب و کارگر ۷۱
- و) نظریه جبران خسارت ۷۱
- ز) بازدارندگی ۷۲
- گفتار سوم: محرومیت از حقوق اجتماعی در نظام تقنینی ایران ۷۴
- مبحث دوم: سیر تاریخی محرومیت از حقوق اجتماعی ۷۵
- گفتار اول: محرومیت از حقوق اجتماعی در قوانین قبل از انقلاب ۷۶
- بند اول: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ شمسی ۷۷
- بند دوم: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ ۷۹
- گفتار دوم: محرومیت از حقوق اجتماعی در قوانین بعد از انقلاب ۸۱

فصل سوم: حقوق کیفری و محرومیت از حقوق اجتماعی

- مبحث اول: پایه‌های مجازات محرومیت اجتماعی در حقوق کیفری ۸۴
- گفتار اول: توجیه شرعی و فقهی محرومیت از حقوق اجتماعی ۸۴
- بند اول: مبانی شرعی محرومیت از حقوق اجتماعی ۸۴
- بند دوم: ماهیت فقهی مجازات محرومیت اجتماعی در حقوق کیفری ۸۸

- بند سوم: مصادیق فقهی محرومیت از حقوق اجتماعی ۸۸
- الف) ممنوعیت از ایفای برخی نقش‌ها ۸۹
- ب) محرومیت از برخی حقوق مدنی ۹۰
- بند چهارم: محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان کیفر تعزیر ۹۳
- گفتار دوم: پایه‌های پذیرش محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان کیفر جامعه مدار در حقوق ایران ۹۶
- بند اول: توان‌گیری بزه‌کاران از رهگذر محرومیت از حقوق مدنی ۹۸
- بند دوم: توان‌گیری بزه‌کاران از رهگذر محرومیت از حقوق سیاسی ۱۰۰
- بند سوم: توان‌گیری بزه‌کاران از رهگذر محرومیت از حقوق اقتصادی ۱۰۲
- مبحث دوم: سایر مجازات محرومیت از حقوق اجتماعی در حقوق کیفری ایران ۱۰۴
- گفتار اول: محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان مجازات اصلی ۱۰۶
- بند اول: محرومیت اجتماعی به عنوان مجازات اصلی در روند گذشته ۱۰۷
- بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و مجازات محرومیت اجتماعی به عنوان مجازات اصلی ۱۰۹
- گفتار دوم: محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان مجازات تکمیلی ۱۱۰
- بند اول: روند گذشته محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان مجازات تکمیلی ۱۱۱
- بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و مجازات محرومیت اجتماعی به عنوان مجازات تکمیلی ۱۱۲
- بند سوم: اختیاری بودن؛ ویژگی بارز مجازات‌های تکمیلی ۱۱۶
- بند چهارم: ضمانت اجرای عدم تبعیت از حکم داده در مجازات‌های تکمیلی ۱۱۸
- گفتار سوم: محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان مجازات تبعی ۱۱۹
- بند اول: روند گذشته محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان مجازات تبعی ۱۲۰
- بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و مجازات محرومیت اجتماعی به عنوان مجازات تبعی ۱۲۱
- بند سوم: ارزیابی محرومیت از حقوق اجتماعی ۱۲۶
- گفتار چهارم: شرایط اعمال محرومیت‌های اجتماعی ۱۲۸
- بند اول: عمدی بودن جرم ارتكابی ۱۲۸

- بند دوم. لزوم اجازه مقامات خاص ۱۲۹
- بند سوم. نوع جرم ارتكابی ۱۳۰
- گفتار پنجم. عواقب و آثار حکم محرومیت از حقوق اجتماعی ۱۳۲
- بند اول. رفع آثار محرومیت از حقوق اجتماعی و تأثیر عفو و رضایت در آن ۱۳۳
- بند دوم. شرایط زمانی در محرومیت‌های اجتماعی ۱۳۴
- بند سوم. نظریه مشورتی اداره حقوقی درباره مدت محرومیت از حقوق اجتماعی ۱۴۰
- گفتار ششم. اعاده حیثیت و محرومیت‌های اجتماعی ۱۴۰
- منابع ۱۴۷

محرومیت اجتماعی که در قوانین جزایی احصاء شده است، از جمله مجازات‌های محدودکننده آزادی افراد، از دیرباز با این فلسفه حقوقی تدوین شده است که محکوم علیه پس از گذراندن یک دوره محرومیت اجتماعی، فرصت اصلاح و بازگشت به جامعه را در خود تقویت کند، بلکه حالت خطرناکی او تا حدودی سرکوب و کاسته گردد و موجبات تشفی خاطر جامعه، با گذشت این ایام تحصیل گردد. بنابراین، قانونگذار با اعمال این سیاست کیفی، راه اصلاح و جلوگیری از تکرار محکوم علیه و افکار عمومی را تسهیل نموده است. محرومیت از حقوق اجتماعی در سال ۱۳۰۴ با تصویب قانون مجازات عمومی بعنوان مجازات اصلی جرایم جنایت و جنحه وارد نظام مجازات ایران شد، و در حال حاضر بعنوان یک مجازات تبعی و تکمیلی مورد پذیرش قانونگذار جمهوری اسلامی ایران واقع شده است. تا سال ۱۳۷۷ مجازات تصوف بموجب ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی تنها در جرایم تعزیری مجازات بعنوان مجازات تکمیلی قابلیت اعمال داشت، لیکن با الحاق ماده ۶۱ مکرر به قانون مجازات اسلامی، در این سال، در جرایم مستوجب حد نیز جرایم مستوجب محکومیت تعزیری بیش از ۳ سال به عنوان مجازات تبعی مورد قبول مقنن قرار گرفت. و در قانون سال ۱۳۹۲ موارد در جرایم حدی، قصاص و تعزیری تا درجه شش قابل اعمال می‌باشد. همچنین مصادیق محرومیت از حقوق اجتماعی در قانون ۱۳۹۲ مجازات اسلامی از هشت مورد به دوازده مورد رسیده است که نشانگر دیدگاه کیفری قانون‌گذار است و انگهی به حقوق مدرن این موضوع قابل طرح است که محروم کردن محکوم علیه از کثر حقوق اجتماعی، خود جرم زاست و گسترش این نوع محرومیت به در راستای حقوق بشر نمی‌باشد. بنابراین، در این پژوهش به تفسیر و تبیین محرومیت‌های اجتماعی و جایگاه آن در حقوق کیفری ایران خواهیم پرداخت.

پیشگفتار مؤلف

با تحول جوامع بشری در اثر بکارگیری فکر و اندیشیدن در اوضاع و احوال خود و پوشش برای یافتن پاسخی برای چیستی‌ها و چرایی‌ها، جامعه انسانی وارد دوره ای دیگر از حیات خود گردید و به زعم دورکیم جامعه ارگانیکی یا به تعبیر کنت جامعه پویا را بوجود آورد. در این گونه جامعه، بشر و اوضاع و احوال وی روندی رو به پیچیدگی نهاده و استراتژی از راه نزدیک جای خود را به کنترل از راه دور می‌دهد. افزون بر این، به واسطه پیچیدگی‌های حاصله که پیچیدگی‌های شخصیت‌ها و وضعیت‌ها را به همراه داشته، به همان صورت که ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و کیفری متحول می‌گردد، بزرگداشت و وسایل ارتكابی آنها نیز در راستای تخلف از این ارزش‌ها و هنجارها، اجتماعی و کیفری مواجهه با تغییر می‌گردد.

مطالعات و تحقیقات، بارخ حقوق کیفری و تحولات کیفری در خصوص کارایی و برآیندهای کیفر حبس امروزه نشان می‌دهد که به مانند گذشته نمی‌توان به این مجازات‌چندال، خورشایند نگرست و آموزه‌های جرم شناختی در این زمینه بیش از گذشته، می‌نمایاند که حبس و زندان بیش از آنکه درمانگاهی برای بزهکاران باشد، مدبست آموزشگاهی برای بزهکاران در یادگیری چگونگی ارتكاب بزه مجده و تری شیره‌های فرار از عدالت کیفری است. و به علاوه، بهبود نسبی شرایط تریکی زندان‌ها در طی دو سده پیش نیز نتایج مثبت، سودمند و مؤثر، برآزپذیری اجتماعی مجرمان و پیشگیری از ارتكاب جرم نداشته است.

بدین سان، قانونگذار ایران با توجه به این نکته که حدود یا محروم کردن بی شماری از حقوق انسانی بزه‌کاران می‌تواند در ناتوان سازی آنان برای تکرار جرم مؤثر باشد، سلب این حقوق برای مدت معین را در شمار گونه‌های مجازات پیش‌بینی کرده است. آنان با توجه به کارکرد توان گیرانه محرومیت از حقوق اجتماعی این دسته از تدابیر را به منظور حمایت از

جامعه و کاهش احتمال وقوع تکرار جرم به سیاهه مجازات‌ها افزوده‌اند؛ و نهایتاً در سال ۱۳۹۲ قانونگذار با اعمال تغییراتی مصادیق محرومیت از حقوق اجتماعی ارتقاء داده است که این نشانگر دیدگاه کیفری قانونگذار در باب حقوق مدرن است.

در این نوشتار سعی بر آن است که به اجمال، به مفهوم شناسی این مجازات‌ها، گونه‌های آن و جایگاه محرومیت از حقوق اجتماعی در حقوق کیفری ایران با توجه به تغییرات مواد صورت گرفته در سال‌های اخیر پرداخته شود.

www.ketab.ir